

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-36>

**РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР**

Соколова Г. Б.

*доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

Повелько М. В.

*здобувачка вищої освіти за другим (магістерським) рівнем
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Порушення мовлення у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) розглянуто у науково-методичних працях О. Боряк, Е. Данілавічюте, І. Мартиненко, І. Омельченко, Ю. Рібцун, В. Тищенко, Л. Трофименко, М. Шеремет та ін.

Впродовж останнього десятиріччя в центрі уваги багатьох досліджень є вивчення впливу ігор на розвиток дітей з ООП, серед яких наукові розвідки Ю. Бондаренко, Л. Виготського, Д. Ельконіна, Г. Соколової, О. Усової, С. Миронової та ін.

Як зазначає Т. Поніманська: «в ігровій діяльності дитина оволодіває предметним світом, гра дарує радість, задоволення, розвиває дитину. Під час гри у дітей формуються і закріплюються нові для неї знання, вміння і здібності, необхідні для виконання певних соціальних, професійних і творчих функцій у майбутньому дорослому житті» [6].

Т. Дудкевич, вказує на те, що «основою, сюжетною канвою дидактичної гри є ігрові дії, завдяки яким діти реалізують свої ігрові задуми. Без підпорядкованих певним правилам дій гра неможлива. Увага дитини в грі спрямована на розгортання ігрової дії, а захопленість ігровою ситуацією є передумовою мимовільного розв'язання дидактичного завдання. Завдяки ігровим діям і правилам дидактичні ігри, що використовуються на заняттях, роблять навчання цікавішим, сприяють розвитку довільної уваги, формуванню перед-

умов для глибокого оволодіння змістом передбаченого програмою матеріалу» [3].

Мета дидактичних ігор – формування у дітей уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Оволодіти необхідними знаннями, уміннями і навичками дитина зможе лише тоді, коли вона сама виявлятиме до них інтерес і коли вихователь зуміє зацікавити дітей. Тому дидактичні ігри розробляються таким чином, щоб їх зміст передбачав формування не лише елементарних уявлень, а й корегування та розвиток пізнавальних процесів [2, с. 6-7].

Суть дидактичної гри полягає в тому, що діти мають вирішити певне розумове завдання, яке дорослий їм пропонує у цікавій ігровій формі. Гра, як організована дія, викликає у дітей певне напруження емоцій і розумових зусиль. Вони самі, застосовуючи здобуті у власному досвіді знання, власну увагу, уяву і фантазію, знаходять необхідне вирішення. Такі ігри мають великий виховний потенціал, сприяють підвищенню розумової активності, інтелектуальному розвитку дітей.

Ознайомленню дітей зі змістом дидактичної гри сприяє демонстрування відповідних предметів, картинок, короткі бесіди, під час яких уточнюються знання й уявлення дітей. Розкриваючи хід і правила гри, педагог повинен налаштувати дітей на дотримання її правил, спільно з дітьми з'ясувати найраціональніші способи досягнення передбачуваного результату [1].

Готуючи заняття для дітей з ООП, педагог має виважено підходити до використання дидактичних ігор, зокрема: продумати місце дидактичної гри у системі інших видів діяльності на занятті; узгодити гру з метою заняття та рівнем підготовленості дітей; передбачити шляхи та способи мотивації дітей до гри; враховувати їх вікові особливості, інтелектуальні і фізичні можливості та особистісні інтереси.

Позитивний ефект від проведеної гри залежить від дотримання педагогом конкретних педагогічних вимог: ігри мають відповідати віковим можливостям дітей; ігрові завдання мають викликати у дітей жвавий інтерес; ігри повинні бути різноманітними; до гри необхідно залучати усіх дітей групи.

У ЗДО для дітей з ООП, а саме з порушенням мовлення можна використовувати такі дидактичні ігри: «Скринька з казкою» (розвиток фантазії, зв'язного мовлення, творчого мислення); «Допоможи Колобку» (розвиток пізнавальної уяви, творчого мислення, пам'яті, мовлення; визначення послідовності подій); «Стара казка на новий лад»

(розвиток мовлення, уяви, творчого мислення, освоєння понять «більший – менший – ще менший») тощо.

При складанні однієї з картинок, наприклад, із серії «Одяг» (сукня), діти називають її складові частини. Це допомагає їм краще запам'ятовувати кожен деталь предмета, розвиває увагу, пам'ять. Дидактичні ігри (лото «Меблі», «Одяг», Іграшки, «Овочі», «Фрукти», «Транспорт», «Інструменти» та ін.) ми використовуємо і при формуванні вміння класифікувати предмети. Коли діти засвоїли матеріал, проводимо ігри «Хто швидше збере?», «Всі до мене!», мета яких розвивати вміння співвідносити предмети, узагальнювати їх.

Для дітей із загальним недорозвиненням мовлення характерна відсутність чітких часових уявлень. Вони плутають назви та послідовність місяців, у них немає чітких уявлень про частини доби. Для уточнення таких понять слід використовувати гру «Коли це буває?». Ігрову ситуацію створює запитання-загадка: «Хто дізнається, коли це буває?».

Для досягнення навчальної мети з кожним разом завдання і сюжети дидактичної гри мають змінюватися. Тоді ігри даруватимуть дітям радість, а навчання через гру буде простим та цікавим. Такі ігри викликають та закріплюють позитивні емоційні стани та почуття дитини, допомагають формувати у дітей духовні, гуманістичні та інші цінності.

Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка педагога чи бажання дітей чогось навчитися, а природне прагнення до гри, бажання досягти результату, виграти. Саме це спонукає дошкільників до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри (краще сприймати об'єкти і явища навколишнього світу, уважніше вслуховуватися, швидше орієнтуватися на потрібну властивість, підбирати і групувати предмети тощо). Так у дошкільному віці на основі ігрових інтересів виникають і розвиваються інтелектуальні потреби та інтереси [8, с. 18–19].

Для того, щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси дітей, педагог повинен добирати їх відповідно до програми закладу дошкільної освіти окремо для кожної вікової групи, враховуючи вік і можливості дітей, дидактичний зміст гри.

Педагогу найчастіше доводиться пояснювати ігрові правила, показувати способи дій дітям раннього і молодшого дошкільного віку. У повторних іграх він контролює виконання правил кожною дитиною. Із засвоєнням змісту і правил гри дошкільнята починають діяти самостійно, а педагог спостерігає і втручається лише для подолання труднощів, які можуть виникнути у дітей [10].

Отже, мовлення дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами є першочерговим завданням спеціального закладу дошкільної освіти. Зацікавленість та активність дітей під час ігор покращує результати корекційної роботи, це природний вид навчально-пізнавальної суспільної діяльності дитини, в процесі якого вона формується як особистість та суб'єкт інтелектуальної діяльності.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / В кн. Нормативні документи / Упор. Т.Т. Чала. Х.: Вид. група Основа, 2016. 430 с.
2. Венгер Л. Дослідження розвитку пізнавальних здатностей у дошкільному віці за допомогою наочних моделей. *Дошкільне виховання*. 2015. № 3. С. 6–7.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2017. 424 с.
4. Мартиненко І. В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку із системними порушеннями мовлення: [монографія]; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : ДІА, 2016. 307 с. : рис., табл.
5. Омельченко І. М. Психолого-педагогічні основи діагностики і формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку [Текст] : навч.-метод. посіб.; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки. Полтава : Техсервіс, 2015. 187 с. : рис., табл.
6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. К.: Академвидав, 2017. 464 с.
7. Рібцун Ю. В. Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 210 с.
8. Самойленко В., Стафійчук І. Розвиваємо творчість. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 18–19.
9. Соколова Г. Б. Психокорекція емоційних порушень у дітей з особливими потребами засобами ігротерапії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2015. № 30. С. 313–318.
10. Чуб Н. В. Ігри упродовж дня. Вправи на розвиток пам'яті, уваги, мислення, уваги у дошкільнят. Х.: Веста, 2017. 320 с